

УДК 332.155/338.3

*Н. І. Труш,
аспірант,*

Національний університет біоресурсів і природокористування України

РЕСУРСНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ У АГРАРНІЙ СФЕРІ РЕГІОНУ

Досліджено ресурсно-технічне забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств Київської області.

Ключові слова: ресурсно-технічне забезпечення, ресурсний потенціал, аграрне виробництво, сільськогосподарське підприємство.

У ринкових умовах господарювання ресурсно-технічне забезпечення сільськогосподарських підприємств набуло важливого значення, оскільки від нього залежить розвиток аграрного сектора економіки, темпи розширеного відтворення, ріст продуктивності праці, збільшення обсягів виробництва конкурентоспроможної продукції.

Забезпечення аграрних формувань України виробничими ресурсами та раціональне їх використання мають надзвичайно важливе значення для підвищення ефективності виробництва рослинницької і тваринницької продукції. Як відомо, в Україні внаслідок диспаритету цін (який панував у 90-х роках минулого століття) та неплатіжоспроможності аграрного сектора було зруйновано виробничий потенціал сільськогосподарства та відбувся перехід до примітивних технологій виробництва сільсько-

господарської продукції в особистих селянських господарствах. Але позитивні зрушення в економіці України в останні роки поставили питання щодо відновлення великотоварного аграрного виробництва на індустріальній основі.

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми ресурсно-технічного забезпечення аграрного виробництва та його переозброєння на новітній техніко-технологічній основі досліджуються у наукових працях великої чисельності вчених-економістів, зокрема: І.Д. Бурковського, Я.К. Білоуська, А.В. Бурилка, А.М. Головка, В.В. Іванишина, П.М. Макаренка, О.В. Олійника, Г.М. Підлісецького, В.О. Питулька, В.Л. Товстопята, В.П. Ситника, В.С. Шибаніна та інших. Проте складність і необхідність застосування системного підходу до

вирішення порушених питань, який всебічно враховує аспекти механізму становлення й розвитку інноваційної складової функціонування галузі, потребує подальших наукових і прикладних розробок у цьому напрямі.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою нашого дослідження є обґрунтування напрямів підвищення ресурсно-технічного забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств регіону.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Важливою проблемою сучасного етапу розвитку економіки України є пошук напрямів ефективного використання наявних виробничих ресурсів сільського господарства та формування потенціалу, необхідного для виробництва визначеної кількості аграрної продукції. Нині ця проблема набуває особливого значення у зв'язку з випередженням темпів витрачання матеріальних ресурсів, а порівняно з темпами виробництва продукції. Отже, виникає гостра потреба у вивченні основних тенденцій ресурсно-технічного забезпечення виробничої діяльності в аграрній сфері та розробки відповідних пропозицій щодо покращення ситуації в галузі.

У процесі реформування аграрного сектора економіки України та створення нових організаційно-правових форм господарювання відбулося погіршення стану розвитку сільськогосподарських підприємств, особливо забезпечення ресурсно-технічним потенціалом. Сучасний стан технічного забезпечення збирання зернових культур у Київській області вкрай не-

Таблиця 1. Динаміка парку машин для заготівлі кормів у сільськогосподарських підприємствах Київської області (на початок року)

Машини та обладнання	Роки					
	2001	2002	2003	2004	2005	2010
Сінокосарки тракторні (без косарок-подрібнювачів)	1078	1078	981	856	833	850
Косарки-подрібнювачі (КПИ-2,4; УФ-1,8)	347	309	278	258	246	257
Косарки-плющілки, всього	661	628	599	555	518	489
Прес-підбирачі	509	509	432	433	443	540
Підбирачі-копнувачі	163	168	148	118	-	75
Граблі тракторні	590	572	520	461	-	350
Жатки валкові, всього	1591	1289	1372	1210	1182	1200
Кормозбиральні комбайни (включаючи силосозбиральні)	1370	1301	1128	1046	988	762

задовільний. Парк зернозбиральних комбайнів — малочисельний, морально застарілий та фізично спрацьований. Упродовж 2000—2009 рр. кількість зернозбиральних комбайнів зменшилася від 3045 до 1823 од. в 2009 р. Сезонне навантаження на один комбайн в 2009 р. становить 239 га, що значно перевищує оптимальне значення. Порівняно з 2000 р. сезонне навантаження на зернозбиральний комбайн Київщини збільшилось на 75 га [1].

Відсутність економічної зацікавленості товаровиробників у розвитку тваринництва, соціальні та інші фактори призвели до різкого скорочення поголів'я тваринництва, а відповідно і до занепаду у кормовиробництві — визначальному факторі продуктивності тварин. Порівняно з 1990 р. поголів'я худоби скоротилося на кінець 2007 р. у 4 рази, а виробництво грубих та соковитих кормів — у 3,3 рази. Кількість кормозбиральних комбайнів зменшилась у 33 рази і становить на сьогодні по області 758 одиниць. Більш як 85% комбайнів експлуатується понад нормативний строк. Аналогічна ситуація із косарками,

Таблиця 2. Виробництво окремих видів сільськогосподарської техніки в Україні (шт.)

Вид техніки	Роки							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2009 р. у % до 2003 р.
Трактори для сільського та лісового господарства	4556	5806	5543	3703	5282	6339	1445	31,7
Плуги відвальні	4285	5192	3058	2542	3025	7064	5336	124,5
Борони дискові	2090	4101	4520	4421	5751	5517	1084	51,9
Борони зубові	10000	17300	20400	13800	18600	26400	5000	50,0
Розпушувачі та культиватори	7700	8900	8000	11500	9200	10400	4600	59,7
Сівалки	8000	9900	11300	9000	7100	9900	2500	31,3
Косарки	1500	3100	3800	3200	3100	3400	1600	106,7
Зернозбиральні комбайни	101	305	308	*	137	309	56	55,4
Бурякозбиральні комбайни та машини для обрізання бурячиння	398	109	88	201	18	*	-	-
Машини та механізми для приготування кормів	47200	66300	107000	101000	72800	87400	166000	у 3,5 р.

*Згідно із Законом України "Про державну статистику" інформація конфіденційна. Статистичний щорічник України

Таблиця 3. Забезпеченість сільськогосподарських підприємств Київської області різних організаційно-правових форм господарювання основними видами техніки у 2009 р. (на кінець року)

Види техніки	Сільськогосподарські підприємства, всього		Недержавні сільськогосподарські підприємства		З них фермерські господарства		Державні сільськогосподарські підприємства	
	од.	у % до 2008	од.	у % до 2008	од.	у % до 2008	од.	у % до 2008
Трактори усіх марок (без тракторів, на яких змонтовані машини)	8379	96,4	7313	96,9	1129	97,8	731	93,5
Трактори, на яких змонтовані машини	907	95,7	753	95,2	44	89,8	105	94,6
Тракторні причеми	4379	93,0	3871	93,2	414	87,7	331	91,7
Сівалки усіх видів	3580	96,1	3261	95,8	499	95,6	235	94,6
Картоплесаджалки	149	101,4	118	101,7	40	125,0	21	95,5
Зернозбиральні комбайни	1823	94,8	1653	95,1	327	95,9	118	95,2
Кукурудзозбиральні комбайни	138	89,6	128	93,4	15	93,8	9	64,3
Кормозбиральні комбайни	600	92,3	517	91,8	14	66,7	66	98,5
Льонозбиральні комбайни	8	72,7	7	70,0	–	–	–	–
Картоплезбиральні комбайни	75	92,6	64	91,4	18	120,0	7	100,0
Бурякозбиральні машини	445	91,0	418	91,5	74	92,5	17	85,0
Жатки валкові	765	94,1	706	94,5	79	95,2	43	86,0
Сінокосарки тракторні	600	92,6	509	92,0	60	93,8	74	101,4
Дошувальні машини та установки (без поливних)	26	86,7	21	84,0	10	100,0	1	100,0

Розраховано автором за даними Державного комітету статистики України.

косарками-подрібнювачами, підбирачами різних типів та іншими кормозбиральними машинами (табл. 1).

Такий стан матеріально-технічної бази не відповідає потребам галузі й не дає можливості вчасно заготовляти достатню кількість високоякісних кормів, впроваджувати нові наукоємні технології заготівлі кормів. Тому задачею галузі є підтримання в роботоздатному стані наявної техніки та оновлення технологічних комплексів новими, більш ефективними кормозбиральними машинами.

Техніка в роботоздатному стані повинна підтримуватися за рахунок відновлювальних ремонтів, модернізації наявних кормозбиральних комбайнів та інших технічних засобів, а також поновлення парку машин новою технікою, виробництво якої освоєно підприємствами Київської області та України. Для цього, поліпшуючи якість та розширюючи можливості технічних засобів, мають бути здійснені заходи заохочення сільгоспвиробників у придбанні вітчизняної кормозбиральної техніки [2]. На цьому самому етапі повинні бути створені та підготовлені до серійного виробництва технічні засоби нового покоління. Виробництво окремих видів сільськогосподарської техніки в Україні наведено в табл. 2.

Аналізуючи статистичні дані табл. 2, варто зауважити, що у 2009 р. виробництво сільськогосподарської техніки в Україні зменшується,

зокрема тракторів для сільського та лісового господарства на 68,3%, борін дискових — на 48,1, розпушувачів та культиваторів — на 40,3, сівалок — на 68,7, зернозбиральних комбайнів — на 44,6%, борін зубових — у 2 рази порівняно з 2003 р. Проте спостерігається ріст виробництва машин та механізмів для приготування кормів (збільшення у 3,5 рази). Це є позитивною тенденцією у розвитку галузі тваринництва.

Нині державна підтримка сільського господарства має важливе значення. Проте збільшення її обсягів не стимулює товаровиробників до зростання обсягів та ефективності виробництва сільськогосподарської продукції. Тому фінансова підтримка має бути зорієнтована на стимулювання аграрного виробництва і надаватися передусім товаровиробникам, які забезпечують ефективне використання наявних ресурсів [3–4].

Успішне функціонування будь-якого аграрного підприємства вимагає наявності належної матеріально-технічної бази та ефективного використання всіх її складових. Потреба сільськогосподарського виробництва у машинах і обладнанні нині задоволена менше ніж наполовину, вони застарілі, фізично та морально зношені. На сьогодні придбання необхідних машин та механізмів для кожного господарства стає практично нерозв'язаною задачею: по-перше, якщо, наприклад, фермерське господарство

невелике за площею, то навіть придбаний повний парк техніки не окупить всіх затрат на його купівлю та утримання; по-друге, для придбання техніки необхідні одночасно великі кошти, яких, як правило, у багатьох сільськогосподарських підприємств немає; по-третє, навіть якщо взяти потрібні кошти в кредит, розрахуватися за нього буде дуже важко.

Техніка є одним з найважливіших елементів продуктивних сил суспільства. Але важливо мати не лише кількісний стан технічних засобів, а й необхідну потужність силових машин та відповідний набір робочих причіпних і навісних машин і знарядь. Аналіз рівня технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств Київської області різних організаційно-правових форм господарювання свідчить, що він знижується (табл. 3).

Дані табл. 3 свідчать, що сільськогосподарські підприємства різних організаційно-правових форм господарювання не повною мірою забезпечені основними видами техніки. Встановлено, що в досліджуваному регіоні у 2009 р. спостерігається зменшення таких основних видів техніки, як трактори усіх марок (без тракторів, на яких змонтовані машини) — на 3,6%, тракторів, на яких змонтовані машини — на 4,3, тракторних причепів — на 7, сівалок усіх видів — на 3,9, зернозбиральних комбайнів — на 5,2, кукурудзозбиральних комбайнів — на 10,4, кормозбиральних комбайнів — на 7,7, льонозбиральних комбайнів — на 27,3, картопле-збиральних комбайнів — на 7,4, бурякозбиральних машин — на 9, жаток валкових — на 5,9, сінокосарок тракторних — на 7,4, дощувальних машин та установок (без поливних) — на 13,3% порівняно з даними 2008 р. Щодо недержавних та державних сільськогосподарських підприємств, то ситуація аналогічна. Технічний стан переважної більшості аграрних підприємств не сприяє широкому застосуванню інтенсивних технологій, через що виробництво сільськогосподарської продукції значною мірою залежить від природно-кліматичних умов, які складаються в період розвитку рослин [5—6].

З метою покращання ситуації доцільно створити машинно-технічні об'єднання, з оптимально укомплектованим складом виробничих засобів, що дадуть змогу раціонально використовувати ресурси підприємства, а також забезпечать ефективне виробництво в цілому. Результати досліджень вказують на те, що економічно потужним господарствам із великими обсягами робіт комплектувати машинно-тракторний парк необхідно, вихо-

дячи з власних можливостей, а економічно слабким господарствам із невеликими обсягами робіт — доцільно кооперувати кошти для закупівлі техніки й використовувати її на міжгосподарській основі. Це дасть змогу за менших капіталовкладень сформувати раціональний парк машин та інтенсивніше його використовувати. Створення міжгосподарських безприбуткових об'єднань з технічного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників — один із найраціональніших шляхів оновлення машинно-тракторного парку та зростання ефективності його використання.

ВИСНОВКИ

За нинішнього рівня технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств і незадовільної вікової структури машинно-тракторного парку підтримання наявного технічного потенціалу в працездатному стані набуло особливо актуального значення. Сучасний технічний рівень сьогодні повинен забезпечити не тільки високу готовність машинно-тракторного парку в період польових робіт, але й значно подовжити життєвий цикл машин і цим сповільнити темпи скорочення чисельності наявної в аграрному секторі техніки внаслідок списання.

Література:

1. Київська область у 2009 р.: [стат. щорічник]. — Київ: Головне управління статистики у Київській області, 2010. — С. 531.
2. Формування ринкової системи матеріально-технічного забезпечення АПК України / Г.М. Підлісецький, Я.К. Білоусько, М.І. Герун // Наукова доповідь. — К: ІАЕ УААН, 2000. — 85 с.
3. Шибанін В.С. Державна технічна політика у контексті оновлення і розвитку матеріально-ресурсних засобів аграрного виробництва в Україні / В.С. Шибанін // Економіка АПК. — 2004. — № 1. — С. 12—15.
4. Шибанін В.С. Системне оновлення і розвиток матеріально-ресурсного потенціалу сільського господарства. — К.: ННЦ ІАЕ, 2005. — 276 с.
5. Добіжа Н.В. Відтворення матеріально-технічної бази як основа зростання сільськогосподарського виробництва / Н.В. Добіжа // Економіка АПК. — 2008. — № 4. — С. 78—83.
6. Мельник С.І. Світові тенденції ефективності ресурсовикористання в агропромисловому комплексі / С. І. Мельник // Економіка АПК. — 2003. — № 10. — С. 3—11.